

FEN BİLİMLERİ ÖĞRETMENLERİNE GÖRE BAŞARILI ÖĞRENCİ*

Murat GENÇ**, Sedat KARAÇAM***, Fatih AYDIN****

ÖZ

Bu çalışmanın amacı Fen Bilimleri öğretmenlerinin başarılı öğrenci profillerinin belirlenmesidir. Bu amaçla özel ve kamu okullarında çalışan 317 Fen Bilimleri öğretmeninden veri toplanmıştır. Araştırmada betimsel çalışma deseni kullanılmış veri toplama yöntemi olarak fen bilimleri öğretmenlerine açık uçlu soru sorulmuştur. Nitel verilerin zenginleştirilmesi amacıyla 5 Fen bilimleri öğretmeniyle odak grup görüşmesi yapılmıştır. Katılımcılara demografik özelliklerinin yanında başarılı öğrencinin tanımı sorulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre fen bilimleri öğretmenlerinin gözünde başarılı öğrenci kavramının 4 temaya ayrıldığı görülmektedir. Bu 4 temadan birisi kişisel özellikleri açısından diğerleri ise farklı ortamlarda yaptıkları davranışlar açısından tanımlanan başarılı öğrenci profilidir. Fen bilimleri öğretmenleri başarılı öğrencinin özelliklerle “araştıran-sorgulayan”, “hedefleri olan” ve “kendi ilgi ve yeteneklerinin farkında olan” kişisel özelliklerine vurgu yapmıştır. Bunun yanında “öğrendiklerini günlük hayatta uygulayan”, “günlük hayattaki problemleri çözen”, “planlı ve düzenli çalışan” kodları başarılı öğrencilerin yaptıkları davranışlar olarak tanımlanmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda eğitimin paydaşları olan öğrenci, veli ve diğer branş öğretmenlerinin başarılı öğrenci profilleri belirlenebilir.

Anahtar Kelimeler: Başarı, Başarılı Öğrenci, Öğretmen Gözüyle Başarılı Öğrenci

SUCCESSFUL STUDENTS ACCORDING TO THE SCIENCE TEACHERS

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the successful student's profile of the science teacher. For this purpose, data were collected from 317 science teachers working in public and private schools. The descriptive research design was used in this study and the science teachers were asked open-ended questions as a method of data collection. In order to enrich the qualitative data, focus group interviews were conducted with five science teachers. Participants were asked about demographic characteristics in addition to the definition of successful student. According to the study results, science teachers divided the concept of successful students into 4 themes. One of these four themes is students' personal characteristics. Others are successful students' behavior which they exhibited in different environments. The science teachers emphasized successful students' characteristics as “inquires”, “have a target” and “aware of their abilities and interests”. Besides, “apply what they have learned everyday life”, “solve daily life problems”, “planned and orderly work” are defined as successful students' behaviors. For future research, successful students' profiles of parents, students and other teachers should be investigated.

Key Words: Success, Successful Student, Successful Student in the Eye of the Teacher.

* Bu çalışma XI. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi'nde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

** Yrd.Doç.Dr., Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Düzce-Türkiye, muratgenc77@gmail.com

*** Yrd.Doç.Dr., Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Düzce-Türkiye, sedatkaracam@duzce.edu.tr

**** Yrd.Doç.Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bolu-Türkiye, fatihaydin14@gmail.com

1. GİRİŞ

Eğitimin amaçları arasında; bireyin beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli, sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişilik ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip olmasına destek olmak vardır. Bunların yanında onların ilgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hazırlamak ve onların kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak da vardır. Bu sayede eğitim bireyin kendisi ve toplumu için gelişmesine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu amaçlar öğrencilerin başarılı olması üzerine kuruludur. Bu amaçlara ulaşma derecesine göre eğitim görevini yerine getirmiş kabul edilir.

Ancak başarı kavramı bireyler tarafından farklı algılanmaktadır. Kimisi için bir problemi çözmek başarı iken kimisi için dersten geçme not olmak başarıdır. Bazıları için ise kendisini bir üst hedeflere taşıyacak dereceler başarı olarak tanımlanmaktadır. Buradan hareketle bireyler ve eğitim için “başarı” kavramının açıklanması gereklidir. Başarı, bazen bağlı sisteme göre belli bir notu geçme bazen ise dersi geçme olarak nitelendirilmektedir. Farklı yöntemlerin ders başarısına etkisini araştıran çalışmalarda ise başarılı öğrenci daha çok uygulanan grubun, başarı testinden diğerlerine göre yüksek not alan öğrenci ile tanımlanmaktadır. Genellikle akademik başarısı yüksek olan öğrenciyi başarılı öğrenci olarak tanımlamaktadır. Bazen de üniversiteye öğrenci kazandırma oranının başarı olduğu ifade edilmektedir.

Dinçer (2002) toplumun gözünde eğitim kavramı ile okulun özdeşleştiği eğitim sisteminin yetiştirmeyi düşündüğü insanlar, saptanan ilke ve amaçlar doğrultusunda okulda yetiştirildiğini ifade etmiştir. Bu nedenle “eğitimin verimliliği” yerine “okulun verimliliği” kavramı kullanılmış ve bir okulun verimliliğinin temel göstergesinin başarılı öğrenci yetiştirmek olduğu belirtilmiştir. Eğitimde verimliliği ise, önceden kararlaştırılan ya da saptanan amaçlara, öğrencilerin ne ölçüde ulaştıkları veya istenilen niteliklerin ne kadarının kazanıldığının bir ifadesi olarak açıklamıştır.

Öğrencinin başarılı olmasının eğitim sisteminin başarılı olmasıyla eşdeğer tutulmasından dolayı sistemin başarılı olmasında rol oynayan etkenlerin incelenmesi gerekir. Eğitimde başarıyı, yönetim, öğretmen, program, araç-gereç, öğrencinin hazır oluş düzeyi, arkadaşları, öğrenci sayısı, bina ve sınıfların düzenlenişi, ders ve kaynak kitapları, ana-baba, iş çevresi, ülkenin demografik yapısı, ülke coğrafyası ve yerleşim birimlerinin genel yapısı, toplumun etnik özellikleri gibi öğeler başarıyı etkilemektedir (Webb, 1982; Açıköz, 1992; Beltekin vd. 2014; Vural, 2011). Bu etkenlerden öğretmen önemli bir yer tutmaktadır ve öğretmenin başarı algısı eğitimin kalitesini ve yönünü de etkilemektedir.

Yalçınkaya-Akyüz (2002) öğretimin örgütlenmesinin öğrenci başarısını sağlamayı amaçladığını belirtirken öğrenci başarısını öğrencinin öğrenmeyi gerçekleştirmesi olarak tanımlamıştır. Başarılı öğrenci olmanın meslek seçimini etkilediği ve buradaki başarının yine not olduğu ifade edilmektedir (Genç, Kaya ve Genç, 2007). ABD’de eğitimciler de başarılı öğrenciyi okulun sosyal ve akademik beklentilerini etkili bir şekilde dengeleyebilen, sosyal becerileri yüksek, hedef odaklı ve doğası gereği motive olmuş öğrenciler olarak nitelendirmektedirler (Scheuermann, 2000).

Ayrıca araştırmalara göre, belirtilen göstergeler çerçevesinde başarılı sayılabilen kişilerin hayata atıldıklarında; çalıştıkları işte daha kalıcı olma, kamu yardımlarına daha az muhtaç olma, suç teşkil eden eylemlerden uzak durma, iyiliksever gönüllü olma ve daha aktif bir

yurttaş olma, daha sağlıklı olma gibi genel özelliklere sahip olacakları belirtilmektedir (Brockman ve Russell, 2012). Öğrenci başarısının not ile ilişkilendirildiği birçok çalışmada bu başarının öğrencinin sosyo-ekonomik alt yapısı ile ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Hanushek, 2010; Hanushek ve Woessmann, 2010; Lacour ve Tissington, 2011; Maughan, 1988; McCoy, 2005).

Sadece sınav notlarına odaklanmayan ve başarı göstergelerindeki diğer unsurlara da uyumluluk sağlayan öğrencilerin, bunu gerçekleştirmeyenlere göre mezun olduklarında daha avantajlı konuma gelebileceği söylenebilmektedir (Brockman ve Russell, 2012).

Birçok öğrenci, öğrenim süresince başarılı öğrenci olmanın hangi faktörlere bağlı olduğunu çok fazla bilmemektedir. Genel anlamda, başarıyı sadece geçme notlarıyla ilişkilendirmektedirler. Buna ek olarak, derslere katılmanın önemli olduğunu düşünmektedirler. Ancak başarılı öğrenci derse düzenli olarak devam etmekte ve derslere zamanında girmektedir. Dersi dinlemekte ve dikkatini toplamak için kendini zorlamaktadır. Sadece geçerli mazeretleri söz konusu olduğunda derse katılmamaktadırlar. Kaçırdıkları ödevleri tamamlamak için diğer öğrencilerle ve öğretmenleriyle iletişim kurmaktadır.

Yapılan çalışmaların bir kısmında ise okul başarısını etkileyen etkenler üzerinde durulmuştur (Chang vd., 2006; Rollnick vd., 2008; Keser ve Sarıbay, 2007; Demirtaş, 2010; Jones-White vd., 2010; Prevatt vd., 2011). Bu araştırma sonuçları gösteriyor ki öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyi, demografik özellikleri, getirdiği akademik yetenekler onun eğitim hayatına devam etmesini ve başarısını etkileyen en önemli faktörlerdendir (Perkhounkova vd. 2006; Ishitani ve Snider 2006; Ishitani 2003). Taşdemir ve Taşdemir (2010) yaptıkları çalışmada ise bilişsel yönden başarılı öğrencilerin ders esnasında, ders dışında ve sosyal ortamlarda gösterdikleri davranışları belirlemeye çalışmışlardır.

Benzer çalışmalardan elde edilen bilgiler ışığında başarılı öğrencinin sahip olması gereken özelliklerle şu şekilde sıralanabilir.

Başarılı öğrenci;

- Sınav puanlarını önemsemekte ve yükseltmeyi istemektedir. Diğer öğrencilerin kaçındığı zor ödevleri hazırlamaktan çekinmemektedir.
- Sınıfta derse katılım göstermektedir. Dersle ilgilenmekte ve dersi saygıyla izlemektedir. Sınıfın geri kalanının da merak ettiği soruları sormaktadır.
- Dersi yöneten kişiyle, dersten önce ve sonra ödevlerle ilgili yorumlar, sınav notları ve yaklaşan sınavlar hakkında görüşmeye çalışmaktadır.
- Çalışmalarını ne kadar önemsediklerini gösteren bir final ortaya koymak için çokça zaman ve çaba harcamaktadır.
- Tüm ödevlerini başarılı bir şekilde tamamlamaktadır.

Eğitimin amaçları doğrultusunda başarılı öğrenci yetiştirilmesi için öğretmenin, öğretim programının ve öğrencinin başarı kavramından neyi kastettikleri incelenmesi gerekir. Bu noktadan hareketle bu çalışmada eğitimde büyük etkiye sahip olan öğretmenlerin “başarılı öğrenci” profillerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı Fen Bilimleri öğretmenlerinin başarılı öğrenci profillerinin belirlenmesidir. Bu amaçla özel ve kamu okullarında çalışan 317 (151 Kadın, 166 Erkek) fen

bilimleri öğretmeninden veri toplanmıştır. Araştırmada betimsel desen kullanılmış olup, veri toplama yöntemi olarak fen bilimleri öğretmenlerine internet aracılığıyla açık uçlu soru sorulmuştur. Nitel verilerin zenginleştirilmesi amacıyla 5 Fen Bilimleri öğretmeniyle odak grup görüşmesi yapılmıştır. Öğretmenlere yarı yapılandırılmış sorular sorulmuştur. Analiz sürecinde nitel betimsel analiz yapılmıştır.

Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Bu analiz türünde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Bu analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

2.1. Araştırma Grubu

Bu çalışmaya Türkiye'nin farklı illerinde Fen Bilimleri öğretmeni olarak görev yapan 151'i kadın, 166'sı erkek toplam 317 öğretmen katılmıştır. Bu öğretmenlerin mezun oldukları bölümler farklılık göstermektedir. Tablo 1'de çalışmaya katılan öğretmenlerin mezun oldukları bölümler verilmiştir.

Tablo 1: Fen Bilimleri Öğretmeni Olarak Görev Yapan Öğretmenlerin Mezun Oldukları Alana Göre Dağılımları

Mezun Olunan Bölüm	Frekans	Yüzde
Fen Bilgisi/Bilimleri Öğretmenliği	246	77,60
Fizik/Kimya/Biyoloji Öğretmenliği	24	7,57
Fizik/Kimya /Biyoloji	47	14,83

Görüşlerine başvuru alan öğretmenlerin eğitim durumları Tablo 2'de özetlenmiştir.

Tablo 2: Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Eğitim Durumları

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
Yüksek Lisans Yapıyor	55	17,35
Yüksek Lisans Yapmış	41	12,93
Doktora Yapıyor	5	1,58
Lisans Mezunu	216	68,14

Tablo 2 incelendiğinde öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun Lisans mezunu olduğu ancak azımsanmayacak bir oranın da lisansüstü eğitim aldıkları veya alıyor oldukları görülmektedir. Tablo 3'te bu öğretmenlerin yaşlarının dağılımı görülmektedir.

Tablo 3: Araştırmaya Katılan Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Yaş Dağılımları

Yaş Aralığı	Frekans	Yüzde
30 yaş altı	158	49,84
31-40	120	37,85
41-50	27	8,52
51 üstü	12	3,79

2.2. Veri Toplama Aracı

Verilerin elde edilmesi için öğretmenlere demografik özelliklerinin sorulduğu birinci bölüm ve başarılı öğrenciyi tanımlamalarının istendiği açık uçlu sorunun olduğu ikinci bölümden oluşan bir anket verilmiştir.

Nitel veriler internet yoluyla toplanmıştır. Açık uçlu sorulardan elde edilen veriler analiz edilirken Corbin ve Strauss (2007) tarafından önerilen dört basamaklı aşama izlenmiştir: a) verilerin kodlanması, b) temaların oluşturulması, c) temaların düzenlenmesi, d) bulguların yorumlanması. Analiz sürecinde önce açık kodlamayla elde edilen kodlar sonrasında anket soruları eksen alınarak tasnif edilmiştir (Neuman, 2010). Analiz sonrasında araştırmacılar ortaya çıkan temaları incelemiş; ilgili temalar altında toplanan kodların katılımcı sayısı ve frekans bilgilerinin raporlaştırılması yoluna gidilmiştir.

Veri toplama aracının kapsam geçerliğini sağlamak amacıyla ikisi akademisyen biri fen bilimleri öğretmeni olmak üzere üç uzmanın soru ile ilgili görüşleri alınmıştır. Görüş birliğinin düzeyini tespit edebilmek için Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen uyum yüzdesi hesaplaması kullanılmış ve uzmanlar arasındaki görüş birliğinin % 78 düzeyinde olduğu belirlenmiştir.

Daha sonra elde edilen bulgular ışığında yarı yapılandırılmış sorular hazırlanarak 5 Fen Bilimleri öğretmeniyle odak grup görüşmesi yapılmıştır.

3. BULGULAR

Fen Bilimleri öğretmenlerinin başarılı öğrenci tanımlamalarının belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada elde edilen veriler ışığında oluşturulan temalar Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 3.1: Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Başarılı Öğrenci Tanımlarına Göre Oluşturulan Temalar

Fen Bilimleri öğretmenlerinin ifadelerine göre başarılı öğrencinin “kişisel özelliklerine göre”, “sınıf ortamındaki davranışlarına göre”, “ev ortamındaki davranışlarına göre” ve “sosyal hayattaki davranışlarına göre” olmak üzere 4 teması ortaya çıkarılmıştır. Bu temalardan biri bireysel özelliklerine vurgu yaparken diğerleri ise öğrencinin farklı ortamlarda gösterdiği davranışlara dikkat çekmektedir.

Bu veriden hareketle oluşturulan temalardaki kodların frekansları incelenmiştir. Kişisel özelliklerine göre başarılı öğrenciyi ifade eden temanın frekans dağılımı Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: “Kişisel Özelliklerine Göre” Temasına Ait Kodlar ve Frekansları

Tema	Kodlar	Frekans
Kişisel Özelliklerine göre	Sorumluluk sahibidir	15
	Araştıran sorgulayandır	107
	Özgüveni olandır	12
	Kendisini ifade edebilendir	12
	İlgi ve yeteneklerinin farkında olandır	55
	Hedefleri olandır	57
	Yaratıcıdır	13
	Meraklıdır	53
	Üretkendir	19
	Azimlidir	23
	Kendini geliştirendir	28
	İletişim becerisi yüksektir	10

Tablo 4 incelendiğinde fen bilimleri öğretmenlerinin gözünde başarılı öğrenci kavramının özellikle araştıran ve sorgulayan kodunun yüksek oranda ifade edildiği görülmektedir. 2013 yılı Fen Bilimleri programının vizyonunda tüm öğrencileri fen okuryazarı birey olarak yetiştirmek hedeflenirken araştıran-sorgulayan özelliğine vurgu yapılmaktadır (MEB, 2013). Aynı zamanda özgüveni olan ve iletişim becerisi yüksek bireyler olması beklenen öğrencilerin 2013 Fen Bilimleri programının kendine güvenen ve etkili iletişim becerisine sahip bireyler yetiştirme hedefiyle örtüşmektedir.

Araştırma ve sorgulama becerisine dikkat çeken öğretmenlerden Ö5 başarılı öğrenciyi “*araştıran sorgulayan öğrenci demektir*” şeklinde kısaca ifade ederken Ö27 ise “*Merak eden, sorgulayan, soran, düşünerek sorularına cevaplar arayan, sorularının cevaplarını alabilmek için, bilgiye ulaşmaya çalışan, gerekirse basit deneyleri pratikçe yapabilen öğrenci başarılı öğrencidir.*” şeklinde başarılı öğrencinin birden fazla özelliği olduğuna vurgu yapmaktadır. Ö58 ise “*bence başarılı öğrenci kendine bazı hedefler belirleyen ve bu hedefler uğruna çaba sarf eden hedefine ulaşmak için çalışması zaman harcaması gerektiğini bilen kişidir. Tabii bu hedeflerine vardığında çevresine ya da kendine fayda sağlayacak hedefler olmalıdır.*” şeklinde öğrencilerin kendilerine hedef belirleyerek başarılı olabileceklerini ifade etmiştir. Ö28 ise “*Başarı göreceli bir kavramdır. A öğrencisi B öğrencisine göre başarılıyken, C öğrencisine göre başarısız olabilir. Ama ortalamanın üstünde bir öğrenci*

için hedef koyabilen, hedefleri uğrunda çabalayan ve sonuca ulaşan öğrenci için başarılı diyebiliriz” şeklinde başarılı öğrencinin hedefleri olmasına dikkat çekmiştir.

Diğer bir tema olan “Sınıf ortamındaki davranışlarına göre” başarılı öğrencilerin gösterdiği özellikler Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: “Sınıf Ortamındaki Davranışlarına Göre” Temasına Ait Kodlar ve Frekansları

Tema	Kodlar	Frekans
Sınıf Ortamındaki Davranışlarına Göre	Derste sürekli soru sorandır	6
	Sorulan sorulara cevap vermeye gönüllüdür	4
	Derslere duyarlı ve isteklidir	6
	Derste ilginç sorular sorandır	6
	Derslere aktif katıldır	5
	Dersin gereklerini yerine getirendir	5
	Öğretmenine saygılıdır	3
	Akademik başarısı yüksek olandır	7

Tablo 5 incelendiğinde başarılı öğrencilerin sınıf ortamında gösterdiği davranışlardan akademik başarısı yüksek olan ve soru soran özellikleri ön plana çıkmaktadır. Bu özelliklerin de araştırma-sorgulamaya yönelik sınıf içi davranışlardan olması dikkat çekicidir.

Sınıf ortamında başarılı öğrencilerin soru sorması özelliğini vurgulayan Ö40 “*sorgulayan, güzel soru soran hatta sorduğu sorularla öğretmeni araştırmaya iten*” olarak başarılı öğrenciyi tanımlamıştır. Ö171 ise “*Bana göre başarılı öğrenci soru sormasını bilendir*” diyerek başarılı öğrencinin tek bir kritere sahip olduğunu ifade etmiştir. Ö192 ise “*Benim için başarılı öğrenci derste sorduğum sorulara akla, mantığa dayanan yaratıcı cevaplar verebilen; verdiğim ödevleri özgün bir şekilde düzgün ve sistemli şekilde yapan öğrencidir. Sadece sınav notları başarı için ölçüt alınmaz*” diyerek öğrencilerin verdiği cevapların önemine vurgu yapmıştır. Ö213 ise “*Başarılı öğrenci, ders sürecine aktif olarak katılan, derse yönelik bilgilerin yanı sıra çeşitli beceri, tutum ve değerlere sahip olan bireydir.*” diyerek derse katılımın başarılı öğrenci olma yolunda önemli bir basamak olduğunu ifade etmiştir.

Diğer bir tema olan “Ev ortamındaki davranışlarına göre” başarılı öğrencilerin gösterdiği özellikler Tablo 6’te verilmiştir.

Tablo 6: “Ev Ortamındaki Davranışlarına Göre” Temasına Ait Kodlar ve Frekansları

Tema	Kodlar	Frekans
Ev Ortamındaki Davranışlarına Göre	Ödevlerini düzgün ve düzenli olarak yapandır	3
	Planlı ve düzenli çalışandır	15
	Günlük tekrarla öğrendikleri kalıcı hale getirendir	4

Tablo 6 incelendiğinde Fen Bilimleri öğretmenlerine göre başarılı öğrencilerin evde planlı ve düzenli çalışma yaptıkları, bu sayede öğrendiklerini kalıcı hale getirdikleri ifade edilmektedir.

Bu temaya göre görüş belirten öğretmenlerden Ö198 “*Düzenli olarak çalışan, doğru soru sorabilen ve soruların cevabını doğru yöntemlerle araştıran öğrencidir.*” Düzenli çalışma ile soru sorma becerilerinin başarılı öğrencide olması gerektiğini ifade etmiştir. Ö162 ise “*Ben başarı kavramının sadece ders çalışmakla olduğuna inanıyorum. Bir öğrencinin başarılı olması sorumluluğu, davranışları, kendini nerede görmek isteği ile ilgili diye düşünüyorum*” diyerek başarı kavramının ders çalışma ile ilgili olduğunu belirtmiştir. Ö250 ise “*Başarılı öğrenci derslerine düzenli çalışan, kendine güvenen, araştırebilen, merak eden öğrencidir*” diyerek düzenli çalışmanın, kendine güvenmenin ve merak etmenin birlikte başarıyı etkilediğini söylemiştir. Ö286 ise “*Planlı ve düzenli çalışmayı alışkanlık haline getirmiş, ihtiyaç duyduğunda rehberlik alabileceği kişiyi doğru seçebilen her insan başarılı bir öğrencidir*” diyerek planlı ve düzenli çalışmanın alışkanlık haline getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Bir diğer tema olan “Sosyal hayattaki davranışlarına göre” başarılı öğrencilerin gösterdiği özellikler Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: “Sosyal Hayattaki Davranışlarına Göre” Temasına Ait Kodlar ve Frekansları

Tema	Kodlar	Frekans
Sosyal Hayattaki Davranışlarına Göre	Problemlere alternatif çözüm önerileri bulabilendir	7
	Çevresini tanıyandır	8
	Yeteneklerini insanlığın faydasına sunabilendir	9
	Çevreye ve toplumsal konulara duyarlıdır	12
	Öğrendiklerini günlük hayata uygulayandır	58
	Günlük hayattaki problemler çözendir	18
	Bilinçlidir	9
	Düşünendir	10
	Bilimsel süreç becerisi kazanmış olandır	13
	Neden sonuç ilişkisi kurabilendir	8

Tablo 7 incelendiğinde Fen Bilimleri öğretmenlerine göre başarılı öğrenciler okulda öğrendiklerini günlük hayatta uygulayabilen, çevreye ve toplumsal olaylara duyarlı bireylerdir. Günlük hayattaki problemleri çözen bireyler olduğuna vurgu yapılırken 2013 Fen bilimleri programında da etkili kararlar verebilen, problem çözebilen bireyler yetiştirme hedefiyle uyumaktadır.

Ö37 “*Bilgilerini hayat içinde kullanabilen, bir alandaki bilgisini başka alanlara aktarabilen, üreten, bilgiyi arayan, öğrenmeyi öğrenmiş öğrenci başarılı olacaktır*” ifadesi ile öğrendiklerini hayatta kullanmanın önemine dikkat çekmiştir. Benzer şekilde Ö41 “*Kendini iyi ifade eden bir işi başarmak için elinden gelen her şeyi yapan öğrendiklerini günlük hayatta kullanabilen kişidir*” diyerek bilgilerini günlük hayatta kullanmaya vurgu yapmıştır. Benzer şekilde Ö155 “*Başarılı öğrenci, öğrenme sorumluluğunu üzerine alabilmiş, öğrendiklerini günlük hayatta kullanabilen ve öğrenmesinin farkında olan bireydir*” ve Ö147 “*bence başarılı öğrenci problemlere pratik çözümler bulabilen ve uzamsal düşünebilen öğrencidir ki günümüzde maalesef başarı özellikle lise öğrencilerinde YGS LYS sınavlarıyla*

ilişkilendirilmektedir” diyerek sınavla değil öğrendiklerini günlük hayatla ilişkilendirerek başarılı olunabileceğine vurgu yapmışlardır.

Bunların yanında Ö236 “*Toplumla uyum içerisinde yaşayabilen, derslere etkin katılım gösteren, araştırmaya meraklı öğrencidir*” sosyal, sınıf ortamı ve kişisel özellikleri içerisinde barındıran bir tanım yapmıştır. Benzer şekilde Ö47 “*Merak eden, sorgulayan, araştıran, azimli olan, vatanı ve milletine yararlı olmanın bilincinde çalışkan öğrenci başarılıdır*” diyerek topluma faydalı olmanın yanında kişisel özellikler açısından başarılı öğrenciyi tanımlamışlardır.

Fen Bilimleri öğretmenleri başarılı öğrenciyi tanımlarken ifadelerinde farklı temalara ait özellikleri bir arada kullanmışlardır. Elde edilen verilere göre öğretmenlerin %30,92’si sadece bir kod ile kategorize edilen şekilde başarılı öğrenciyi tanımlarken, %31,60’ı iki kategoriyi içeren cümlelerle başarılı öğrenciyi ifade etmişlerdir. Bunun yanında %21,82’si 3 farklı kod ile tanımlama yaparken, % 9,37’si 4 farklı kod, % 4,39’u 5 farklı kod, % 1,90’ı 6 farklı kod kullanmıştır.

Nitel verilerin derinleştirilmesi amacıyla 5 Fen Bilimleri öğretmeni ile odak grup görüşmesi yapılmıştır. Bu görüşmelerde yarı yapılandırılmış sorular sorulmuştur.

A- Sizce başarılı öğrenci kimdir?

FBÖ1- Bence hedeflenen davranışları gerçekleştiren ve tutarlı davranış sergileyen öğrenci başarılıdır.

FBÖ4- Bence ise başarılı öğrenci, dersi derste öğrenebileceğini fark edip bu doğrultuda çaba sarf eder.

Bu bulgularda dikkat çeken öğretmenlerin özellikle davranışlara vurgu yapmalarındır. Başarılı öğrencinin yaptıkları davranışların önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

FBÖ2- Dersi güzel dinleyen aktif katılan, ödevlerini zamanında yapan, plan ve programlı ders çalışan ve öğrenmek için çaba gösterendir.

FBÖ5- Bana göre, başarılı öğrenci dersleri düzenli takip edip, tekrar eden ve araştırmacı olandır.

Bu ifadelerle göre öğretmenler başarılı öğrencinin dersle olan bağına vurgu yapmışlardır. Başarılı öğrencinin derslere önem verdiğini ifade etmişlerdir.

A- Sizce başarılı öğrencinin 5 özelliği nedir?

FBÖ1- Öz yeterlilik becerisi yüksek, azimli ve gayretli, yüksek hedeflere sahip, sorumluluk sahibi, özgüveni yüksek.

FBÖ3- Bence dikkatli, sorgulayan, araştıran, merak eden, paylaşımcı olan.

Öğretmenler özellikle öğrencilerin başarılı olabilmeleri için kişisel özelliklerinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Kişisel özelliklerin öğrenciyi başarıya götürdüğünü ifade etmişlerdir.

FBÖ 2- Dersi güzel dinler, derse aktif katılır, ödevlerini zamanında yapar, güzel ahlak sahibidir, öğrenmek için uğraşır.

FBÖ5- Bana göre ise derse gelmeden önce o günkü konu hakkında bilgi sahibi olan, ders esnasında tüm dikkatini konuya yönelebilen, takıldığı yerlerde çekinmeden soru sorabilen, ders bitiminde konuyla ilgili soruları cevaplayan, eve gittikten sonra konuyu tekrar eden.

Bu ifadelerden başarılı öğrencilerin ders ile ilgili davranışlarının önemli olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ders öncesi, ders esnası ve ders sonrası çalışmalarının başarıya

ulaşmalarına yardımcı olacağı ifade edilmiştir.

A- Başarılı öğrencinin sahip olduğu en önemli özellik hangisidir? Neden?

FBÖ1- Başarılı öğrencinin sahip olduğu en önemli özellik öz yeterliliğe sahip olmasıdır. Çünkü öz yeterliliğe sahip birey kendi becerilerinin başarısını nasıl etkileyeceğini bilir.

FBÖ2- Planlı çalışması.

FBÖ4- Bence başarılı öğrencinin sahip olması gereken en önemli özellik tekrar etmektir. Çünkü sık sık tekrar edilen bilgi hafızada daha kolay daha manalı ve daha uzun süreli yer edinir.

FB5- Konu anlatımı sonrasında pekiştirmek ya da takıldığı noktaları öğretmene sorabilen öğrencidir. Çünkü öğrenci konuya dikkatini yöneltmiş, eksikliğini kavramış ve eksikliğini tamamlamaya odaklanmıştır.

Öğretmenler ifadelerine özellikle özgüven ve düzenli çalışan öğrencinin başarılı olacağına vurgu yapmaktadır.

A- Sizce başarılı öğrenciler kendilerini nasıl tanımlarlar?

FBÖ1-Başarılı öğrenciler kendilerini hedeflerine ulaşmış olarak tanımlar. Başarının çalışmaya, azim ve gayrete gösterilmesine, ulaşılmış her başarı artan güven duygusuna, güven duygusu da daha yüksek hedef ve yönelimlere, yüksek hedef ve yönelimlerde daha yüksek başarıya yol açtığını gösterir.

FBÖ2- Ders çalışmayı seven biriyim diye.

FBÖ3- Bence başarılı öğrenci kendini bilinçli olarak tanımlar.

FBÖ4- Bana göre başarılı öğrenci kendini zeki ve çalışkan olarak tanımlar. Odak grup görüşmelerindeki öğretmenler başarılı öğrencinin kendini tanımlama şeklini farklı noktalara vurgu yaparak yorumlamışlardır.

A- Başarılı öğrencinin, “kişisel özellikleri” “sınıf ortamındaki davranışları”, “evdeki davranışları” ve “sosyal hayattaki davranışları”na birer örnek verebilir misiniz?

Bu sorunun kişisel özelliklerine FBÖ1 “Başarılı öğrencinin özgüveni yüksektir. Herhangi bir öğrenme birimini öğrenip öğrenemeyeceğine ilişkin kendini algılayışın farkında olur”.

FBÖ2 “Akıllı ve çalışkan”, FBÖ4 “Duyarlı” FBÖ5 ise “Düzenli” olarak örneklenmiştir.

Bu sorunun sınıf ortamındaki örnek davranışlara ise FBÖ1 “Zamanını ders içi ve dışı etkinlikleri dikkate alacak bir biçimde planlar ve verimli bir biçimde kullanır”, FBÖ3 “Saygılı ve dersi dikkatli dinler”, FBÖ4 “Özgüvenli”, FBÖ5 ise “Saygılı” olarak tanımlamışlardır.

Bu sorunun evdeki davranışlarına verilen örnek davranışlarına FBÖ1 “Başarılı öğrenci televizyon karşısında ya da gürültülü ortamlarda değil, sakin, sessiz bir ortamda ders çalışır. “ FBÖ2 “Düzenli”, FBÖ4 “Dakik” olarak tanımlamışlardır.

Bu sorunun sosyal hayattaki örnek davranışlarına FBÖ2 “Çevresiyile iyi bir iletişim içindedir. Çevresindeki insanları iyi tanıma, onlarla örnek bir diyalog kurma, onların güzel yönlerinden yararlanma ve deneyimlerinden istifade eder, iyi bir iletişim yoludur. Özellikle de başarısıyla kendisini ispatlamış insanlarla beraber olunmalıdır. Bunu yapan öğrenciler iyi bir kazanım elde ederler.”, FBÖ3 “Oynadığı her oyunda başarılı olur”, FBÖ4 “Dışadönük” ve FBÖ5 ise “Eğlenceli” olarak tanımlamışlardır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Elde edilen bulgular incelendiğinde fen bilimleri öğretmenlerinin gözünde başarılı öğrenci kavramının 4 temaya ayrıldığı görülmektedir. Bu temalardan birisi kişisel özellikleri açısından diğerleri ise farklı ortamlarda yaptıkları davranışlar açısından tanımlanan başarılı öğrenci profilidir. Fen bilimleri öğretmenleri başarılı öğrencinin özellikle “araştıran-sorgulayan”, “hedefleri olan” ve “kendi ilgi ve yeteneklerinin farkında olan” kişisel özelliklerine vurgu yapmıştır. Bunun yanında “öğrendiklerini günlük hayatta uygulayan”, “günlük hayattaki problemleri çözen”, “planlı ve düzenli çalışan” kodları başarılı öğrencilerin yaptıkları davranışlar olanlar olarak tanımlanmıştır.

Özellikle başarılı öğrencinin kişisel özellikleri incelendiğinde öğrencilerin başarılı olmaları için araştırma yapmaları, meraklı olmaları, hedefler belirlemeleri ve kendi ilgi yeteneklerinin farkında olmaları beklenmektedir. 2013 Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı vizyonunda fen okuryazar öğrencilerin araştıran sorgulayan, kendine güvenen ve problem çözebilen becerilere sahip olmaları hedeflenmiştir. Bu çalışmaya katılan Fen Bilimleri öğretmenlerinin başarılı öğrenci tanımlamalarının yeni Fen Bilimleri dersi programı ile uyum içinde olduğu görülmektedir.

Araştırmanın 3 teması öğrencilerin sınıfta, evde ve sosyal ortamda yaptıkları davranışlardan oluşmaktadır. Öğretmenlerin sınıf ortamında öğrencilerden bekledikleri davranışlar aynı zamanda başarılı öğrenci davranışı olarak tanımlanmıştır. Özellikle sınıfta öğretimin yapıldığı esnada, davranışlar istendik yönde oluşabilirken, istenmeyen problemlerli davranışların da ortaya çıkarak öğrenmeyi ve başarıyı etkilediği bilinmektedir. Chandler ve Dahlquist (2002) olumsuz davranışı, öğrenenin kendi öğrenmesini ve başkalarının öğrenmesini olumsuz etkileyen ve sınıf içinde olumlu sosyal etkileşimi önleyen davranış, Charles (1999) ise bir düzene veya ayarlanan bir duruma uygun olmayan davranışlar olarak tanımlamaktadırlar. Bu olumsuz davranış araştırmada belirlenen başarılı öğrencinin sınıf içi davranışlarına vurgu yapmaktadır. Buna göre öğretmenlerin başarılı öğrenciden sınıf içinde beklediği davranışları belirleyip, öğrenmeyi olumsuz etkileyen davranışların ortadan kaldırılmasıyla eğitimin amaçlarına ulaşması sağlanmalıdır.

Öğretmenler başarılı öğrencilerin sınıfta sorular sorduklarını ve sorulan sorulara yaratıcı cevaplar verdiklerini belirtmişlerdir. Benzer şekilde Taşdemir ve Taşdemir (2010) yaptıkları çalışmada başarılı öğrencilerin dersin öğretimi esnasında sorulara cevap vermeye çalıştıklarını, anlayamayan konuları sürekli sorguladıklarını ve anında öğretmene sordukları gibi davranışları sergilerken başarısız öğrencilerin öğretim esnasında dersi ve öğretmeni umursamama, ilgilimmiş gibi davranma, ders dışı eylemlerde bulunma gibi davranışları sergilediklerini belirtmişlerdir.

Çalışma verilerine göre öğretmenler başarılı öğrencilerin planlı ve programlı çalıştıklarını belirtmişlerdir. Nitekim Gökay Çiçekli ve Karaçizmeli (2013) başarılı öğrencilerin derse düzenli olarak devam ettiğini ve derslere zamanında girdiklerini ifade etmişlerdir. Dersi dinlemek ve dikkatini toplamak için kendini zorlamadıklarını, bir dersi kaçırdığında bunun sebebini öğretmenine bildirme konusunda kendini sorumlu hissettiklerini belirtmişlerdir. Çalışmadaki sonuçlara paralel şekilde başarılı öğrencilerin sınıfta derse katılım gösterdiklerini ve dersi saygıyla izlediklerini söylemişlerdir.

Başarılı öğrencilerin evdeki davranışları arasında düzenli çalışmalarına dikkat çekilen çalışmamıza benzer şekilde Taşdemir ve Taşdemir (2010) başarısız öğrencilerin ders dışında çalışmaya zaman ayırmadıkları, zorla ödev yapma şekliyle ders çalıştıklarını belirtirlerken,

başarılı öğrencilerin çeşitli kaynakları araştırdığı, etkinlik ve ödevleri biran önce bitirmek için gayret ettiği, derse hazırlıklı gelmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Çalışmadan elde edilen bulgulardan bir diğeri de başarılı öğrencinin iletişim becerilerinin yüksek olduğu, çevresini tanıyan ve çevresine duyarlı bireyler olduğudur. Benzer şekilde Taşdemir ve Taşdemir (2010) başarısız öğrencinin öğretmen ile etkileşime geçmediği ancak öğretmen tarafından iletişim başlatıldığında cevaplar verdiğini belirtirken, başarılı öğrencinin çok soru sorduğunu, sürekli varlığını öğretmene hissettirmeye çalıştığını ifade etmişlerdir. Başarısız öğrencilerin iletişim konusunda problem yaşadığı ve anlamadığı konularda arkadaşlarıyla çalışmadıkları, kimseyle iletişime geçmedikleri gözlenirken, başarılı öğrencilerin sevdiği ve başarılı öğrencilerle çalışmak istediği, sorumluluk almaktan kaçınmayıp grupta lider olma eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.

Bu araştırmadaki verilerden hareketle fen bilimleri öğretmenlerinin başarılı öğrenci tanımlarını incelenerek benzer şekilde diğer branş öğretmenlerinin de başarılı öğrenci profillerinin çıkarılması tavsiye edilebilir. Aynı zamanda öğrencilerin de başarılı öğrenci kavramından anladıklarının belirlenmesi, bu sayede öğretmen ve öğrencilerin başarı kavramı hakkındaki düşünceleri belirlenebilir. Velilerin de başarılı öğrenci profillerinin belirlenerek eğitimin paydaşları olan öğretmen-öğrenci ve velilerin başarı hakkındaki düşünceleri ortaya çıkarılabilir.

5. KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Ü.K. (1992). İşbirlikli öğrenme. Malatya:Uğurel Matbaası
- Beltekin, N., Şahin-Özdemir, B., Yılmaz, G., Akkalkan, H. ve Cemaloğlu, N. (2014). Sürekli gelişim için e-performans yönetim sistemi: Bir model önerisi, *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi-Journal of Educational Sciences Research*, 4 (Özel Sayı 1), 149-170.
- Brockman, M.S., & Russell, S.T. (2012). *Academic success. Building partnership for youth national 4H council and the University Of Arizona*. http://calscf.calsnet.arizona.edu/fcs/bpy/content.cfm?content=academic_success, [Erişim Tarihi : 13.03.2012].
- Chandler, L. K. & Dahlquist, C. M. (2002). *Functional assessment*. Upper saddle River, NJ: Merrill Prentice Hall.
- Chang, M.J., Denson, N., Saenz, V. & Misa, K. (2006). The educational benefits of sustaining cross-racial interaction among undergraduates. *The Journal of Higher Education*, 77(3): 430-455.
- Charles, C. M. (1999). *Building classroom discipline*. New York: Addison Wesley Longman.
- Corbin, J. & Strauss, A. (2007). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Demirtaş, Z. (2010). Okul kültürü ile öğrenci başarısı arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 35(158): 3-13.
- Dinçer, M. (2002), Cumhuriyetin ilanından bu yana eğitimde verimlilik konusuna bir bakış. *Ege Eğitim Dergisi*, 1 (2), 34-46.
- Genç, G., Kaya, A. ve Genç, M. (2007). İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörler, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(14), 49-63.
- Gökay Çiçekli, U. ve Karaçizmeli, A. (2013). Bulanık analitik hiyerarşi süreci ile başarılı öğrenci seçimi: Ege üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi örneği, *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 77-103.

- Hanushek, E. A. (2010). Education production functions: Developed country evidence. *International Encyclopedia of Education*, 401-411. Amsterdam: Elsevier. <http://hanushek.stanford.edu>, [Erişim tarihi: 10/05/2012].
- Hanushek, E. A., & Woessmann, L. (2010). The economics of international differences in educational Achievement. IZA DP 4925. <http://ftp.iza.org/dp4925.pdf>, [Erişim tarihi: 10/11/2013].
- Ishitani, T. (2003). A longitudinal approach to assessing attrition behavior among first-generation students: Time-varying effects of pre-college characteristics. *Research in Higher Education*, 44(4), 433-449.
- Ishitani, T., & Snider, K. (2006). Longitudinal effects of college preparation programs on college retention. *IR Applications: Using Advanced Tools, Techniques and Methodologies*, 9, 1-10.
- Jones-White, D.R., Radcliffe, P.M., Huesman Jr R.L. & Kellogg, J.P. (2010). Redefining student success: Applying different multinomial regression techniques for the study of student graduation across institutions of higher education, *Research in Higher Education*, 51, 154-174.
- Keser, İ. ve Sarıbay, E. (2007). İzmir'deki özel ve devlet üniversitelerindeki öğrencilerin başarılarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi ve karşılaştırılması, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)* 18, 39-48.
- Lacour, M., & Tissington, L. D. (2011). The effects of poverty on academic achievement. *Educational Research and Reviews*, 6(7), 522-527.
- Maughan, B. (1988). *School experiences as risk/protective factors*. In M. Rutter (Eds.), *Studies of Psychosocial Risk* (pp. 200-220). New York: Press Syndicate of the University Of Cambridge.
- McCoy, L. P. (2005). Effect of demographic and personal variables on achievement in eighth grade algebra. *Journal of Educational Research*, 98(3), 131-135.
- MEB, (2013). İlköğretim kurumları (ilkokullar ve ortaokullar) Fen Bilimleri Dersi (3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook. Qualitative data Analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Neuman, W. L. (2010). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nitel ve nicel yaklaşımlar*. İstanbul: Yayın Odası.
- Perkhounkova, Y., Noble, J., & McLaughlin, G. (2006). Factors related to persistence of freshmen, freshmen transfers, and nonfreshmen transfer students. *AIR Professional File*, 99, 1-9.
- Prevatt, F., Li, H., Welles, T., Festa-Dreher, D., Yelland, S., & Lee, J. (2011). The academic success inventory for college students: Scale development and practical implications for use with students. *Journal of College Admission*, 211, 26-31.
- Rollnick, M., Davidowitz, B., Keane, M., Bapoo, A. & Magadla, L. (2008). Students' learning-approach profiles in relation to their university experience and success. *Teaching in Higher Education*, 13(1), 29-42.
- Scheuermann, B. (2000). *Curricular and instructional recommendations for creating safe, effective and nurturing school environments for all students, council for children with behavioral disorders monograph*, Arlington, VA: Council for Exceptional Children.

- Taşdemir, M. ve Taşdemir, A. (2010). Okullarda başarı ve başarısızlık olgusu: tipik öğrenci davranışları yönüyle bir durum araştırması, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (2), 471-503.
- Vural, D.Ü. (2011). Çocuğun sanatsal (Grafiksel) gelişim basamakları, sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi (Ed: Aliosman Alakuş-Levent Mercin), 2. Baskı, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Webb, M. N. (1982). Peer interaction, learning in cooperative small groups. *Journal of Educational Psychology*, 74 (5), 642.
- Yalçınkaya-Akyüz, M. (2002). Çağdaş okulda etkili liderlik, *Ege Eğitim Dergisi*, 1(2), 109-119.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 5. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları.